

contra fidem solum esse potest in ignorantia, quam appellant pravæ dispositionis, et in actu positivo intellectus consistit: duplex autem potest esse in præsentī, scilicet, vel aliquis error contra fidem, vel deliberata dubitatio fidei; nam hæc etiam vel formaliter, vel virtualiter includit assensum de incertitudine fidei.

2. *Ratio dubitandi pro parte negativa questionis.* — Hinc ergo nascitur ratio dubitandi in præsentī puncto; aut enim iudicium contra veritatem vel contra certitudinem fidei, est voluntarium, vel involuntarium: si involuntarium, nullum est peccatum, ac proinde, etiamsi sit in homine fideli, non potest dici peccatum ejus, nisi valde materialiter; si vero sit voluntarium, erit quidem peccatum commissionis contra fidem, non tamen erit hominis fidelis: quia, ut supra dixi, illud vocamus peccatum fidelis hominis, quod non constituit illum formaliter infidelem, neque fidem expellit; hoc autem peccatum per se ac formaliter facit hominem infidelem, quia fidem expellit; ad expellendam enim fidem unus actus erroris sufficit, ut communiter asseritur, et in superioribus tactum est.

3. *Prima assertio: cum peccato commissionis contra fidem stare potest fides in homine fideli.* — Nihilominus dicendum est posse in homine habente fidem, et retinente illam, inveniri peccatum contra præceptum fidei per errorem positivum commissum, quod in hac materia peccatum commissionis appellamus. Hæc assertio latius probanda est infra tractando de hæresi, et ibi constabit esse communem Scholasticorum. Nunc ergo probatur breviter ex dictis in sectione præcedenti, quia fidelis potest ignorare culpabiliter aliquas veritates fidei: ergo cum illa ignorantia potest vel de illis dubitare, vel etiam contrariis propositionibus assentire, quia quod ignoratur potest etiam incertum judicari, et contrarium potest sub aliqua ratione apparente vel humana auctoritate representari, et ideo potest homo assentire: tunc autem ille assensus non est sine aliqua culpa; ergo ex culpabili ignorantia procedit. Est ergo illud peccatum commissionis; nam, licet ignorantia sit omissio, operari ex ignorantia est commissio; hoc ergo peccatum in homine fideli inveniri potest; tale autem peccatum non sufficit ad excludendam fidem, quia non est ex pertinacia, sed ex ignorantia, vel inadvertentia culpabili, et ideo non est hæresis, seu infidelitas propria, quæ sola fidem excludit. Potest ergo hoc peccatum

commissionis inveniri in homine fideli, retenta fide.

4. *An possit dari error in fide in homine fideli sine ulla culpa.* — *Opinio Altisiodorensis.* — *Aliorum sententia.* — Inquiri etiam potest, an e contrario possit talis error inveniri in homine fideli sine ulla culpa. Nam Altisiodor., libro 3 Summ., tract. 3, capite 2, quæstione tertia, circa finem, simpliciter negat; et potuit fundari, quia si talis error procedit ex ignorantia vincibili, peccatum est, ut diximus; si vero procedit ex ignorantia inculpabili, etiam hoc modo non excusatur a culpa ejusdem temeritatis, quia magna imprudentia est in rebus divinis et supernaturalibus iudicium ferre sine sufficienti illarum notitia. Et confirmatur, quia, priusquam homo iudicet de ejusmodi rebus, debet quod in se est facere, et diligentiam adhibere ut veritatem assequatur; si autem hoc faciat, Deus illum errare non permittet. Alii distinguunt inter actus fidei, quos omnes fideles scire tenentur, et alias res fidei, quas subtilitates fidei appellant; et in prioribus negant posse fidelem errare sine culpa, in posterioribus autem concedunt. Ita sumi potest ex D. Thoma 2. 2, quæst. 2, art. 6, ad secundum; et Cajetano, ibidem; Sylvest., verbo *Fides*, quæst. 4, num. 6. Hi tamen auctores partem affirmantem de subtilitatibus fidei expresse docent; quia vero de illis specialiter loquuntur, alteram partem negantem indicare videntur.

5. *Secunda in ordine assertio.* — Mihi alia distinctione utendum occurrit; aut enim homini fideli nunquam fuit aliqua veritas ita sufficienter proposita, ut per fidem infusam illam credere potuerit et debuerit; vel de facto illam credidit, aut habuit ejusmodi propositionem sufficientem fidei aliquando. Dico igitur posse fidelem sine culpa aliquando errare circa veritatem fidei nunquam sibi satis propositam; hoc imprimis certum est in subtilitatibus fidei, id est, in omnibus quæ non tenentur fideles ex præcepto scire. Probatur, quia hæc invincibiliter ignorantur, ut per se patet, et stante illa ignorantia, potest occurrere ratio vel auctoritas, quæ probabiliter et sine temeritate hominem decipiat, ut contingit in quacumque materia non evidenti; ergo in tali assensu nulla tunc erit culpa, quia ignorantia invincibilis tunc excusat a culpa contra fidem; motivum autem occurrens excusat a temeritate iudicii, et ita solvitur ratio Altisiodorensis. Nec in his rebus (ut dixi) est regula certa, quod Deus errare non permittat

DISPUTATIO XVI.

DE INFIDELITATE.

eum qui diligentiam facit; nulla enim extat de hoc promissio, et convincitur aperte, quia Sancti interdum errarunt in rebus ad fidem pertinentibus, quas postea Ecclesia definivit, ut de Cypriano et aliis constat. Et hinc sequitur idem posse contingere circa aliquem articulum fidei, licet rarius, et in hominibus rudioribus et omnino indoctis. Probatur, quia in eis potest esse aliquando ignorantia invincibilis, ut dixi; ergo etiam possunt alia concurrere, quæ illum actum in talibus personis a peccato excusent, quia illud solum pendet ex facto contingente; imo interdum evenire potest; et sæpe forte accidit, ut homo rusticus, audiens explicationem alicujus articuli fidei, loco veritatis errorem concipiat, a quo sine dubio per ignorantiam, seu per quamdam incapacitatem excusatur.

6. *Tertia assertio.* — Deinde addo circa ea quæ saltem sufficienter proposita sunt, vel credita ex vera fide, et Ecclesiæ auctoritate, non posse hominem inculpabiliter errare, aut dubitare cum deliberatione, nisi fortasse ita fuerit oblitus prioris cognitionis, ac si nunquam illam habuisset. Hoc posterius manifestum est, quia, intercedente tali oblivione, præcedens cognitio nihil confert, et ideo idem iudicium est de tali homine ac de alio, qui semper caruit illa cognitione. Ratio autem prioris partis est, quia, ut Paulus ait, ad Galat. 1: *Etiam si Angelus de cælo evangelizet, contra id quod ex fide semel creditum est, non est illi credendum; per quam exaggerationem significare voluit Paulus, propter nullam auctoritatem vel rationem recedendum esse ab eo, quod semel creditum est.* Item quia, ut dicit Joan., 1 Canon., capite 3: *Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se; contra testimonium autem Dei nihil credi potest sine culpa; ergo qui hoc testimonium semel habuit, nunquam potest ab illo sine culpa recedere.* Denique, qui semel credit, ita debet esse affectus, ut certissimus sit, illud quod credit, non posse esse falsum; ergo fieri non potest ut postea aliquando sine culpa erret circa illud quod semel credidit. Neque in hoc admittenda est aliqua exceptio, neque aliquis casus in quo liceat, propter quorumcumque hominum auctoritatem, a veritate semel credita recedere, aut de illa dubitare, cum Dei et Ecclesiæ auctoritas omni humana auctoritati præferenda sit. Difficultates vero, quæ hic occurrere poterant, infra in materia de hæresi tractabuntur.

Duplex acceptio infidelitatis exponitur. — Diximus de peccatis fidei contrariis, quæ in hominibus fidelibus inveniri possunt; sequitur dicendum de alio genere peccatorum, quæ propria sunt infidelium, et generali appellatione incredulitatis nomine significantur: prius autem, quam ad alia procedamus, generalis quædam hujus vocis æquivocatio tollenda est. Nam, sicut duplex est fides, una moralis, et altera theologica, ita infideles etiam in Scriptura interdum dicuntur ab infidelitate virtuti morali contraria, interdum vero ab altera, quæ fidei catholice opponitur. Priori modo dicitur Isaïæ 1: *Principes tui infideles*, utique in muneribus suis præstandis; unde Hieronymus inobedientes vertit; sic etiam Ecclesiastes 5: *Displicet Deo infidelis, et stulta promissio.* Posterior vero significatio frequentior est, præsertim in novo Testamento, 2 ad Corinth. 4: *Excæcavit mentes infidelium*; et 1 ad Corinth. 7: *Si infidelis discedit, discedat*; 4 ad Timoth. 5: *Factus est infideli deterior.* In præsentī ergo solum de infidelitate Theologicæ fidei opposita tractamus, et prius generali ratione de illa dicemus, postea vero ad peculiare modos ejus, et ad diversos gradus infidelium, præsertim ad illos qui ante baptismum vel post baptismum in hoc vitium inciderunt, descendemus. Tractat autem præsentem materiam D. Thomas 2. 2, quæst. 10; et illius expositores ibidem; reliqui Scholastici nonnulla disputant in 3, dist. 24 et sequentibus.

SECTIO I.

Quale peccatum sit infidelitas, et quibus modis generatim committatur.

1. *Infidelitatem esse peccatum de fide est.* — *Ratione etiam evidenter ostenditur.* — In hoc titulo supponitur infidelitatem esse peccatum; modum autem ejus inquirimus. Et quidem assertio ipsa quam supponimus, certa est de fide; habetur enim expressa in variis Scripturæ locis, Marci ultimo: *Qui non crediderit condemnabitur*, utique non solum propter alia peccata, sed etiam propter ipsam

infidelitatem. Unde dicitur Joannis 3: *Qui non credit jam judicatus est*, utique ex ipsa incredulitate; unde subditur: *Hoc est autem judicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*; Joannis decimo quinto: *Si non venissem, etc., nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, scilicet infidelitatis, ut recte Augustinus exponit, imo ipse Christus, cap. 16. Nam cum de Spiritu Sancto dixisset: *Arguet mundum de peccato*, illud exponit, dicens: *De peccato quidem, quia non crediderunt in me*. Rationes etiam sunt evidentes ex superius dictis. Primo; quia diximus datum esse præceptum divinum et supernaturale, et valde etiam consentaneum rationi naturali credendi ea quæ Deus dixit; sed infidelitas est contraria huic præcepto, ut ex ipsa vocis interpretatione jam data manifestum est; ergo est peccatum. Secundo, dictum est fidem esse necessariam ad salutem; contemnere autem media necessaria ad salutem, peccatum est, quia est ipsam salutem contemnere; ergo infidelitas, per quam hoc medium abjicitur, peccatum est. Tertio, dictum est fidem esse Deo debitam propter infallibilem veritatem ejus; per infidelitatem autem veritas prima despicitur, ac si esset capax deceptionis aut mendacii, quod est gravis ejus injuria; ergo est etiam grave peccatum; de hac ergo veritate nulla est controversia nec difficultas. Ut autem hoc peccatum intelligatur, nonnulla explicare necesse est.

2. *In quo differat infidelitas a peccato alio commissionis contra fidem, quod est in homine fideli.* — Et primo, quia sectione præcedenti diximus aliquod peccatum fidei contrarium posse esse in homine fideli, in quem non cadit infidelitas, necessarium est exponere in quo differat, vel quid addat hoc peccatum infidelitatis supra illum defectum fidei, qui in homine fideli esse potest. Ad quod breviter respondeo, de ratione infidelitatis esse ut sit peccatum ita fidei contrarium, ut omnino fidem infusam ab homine ex natura sua excludat, quæ potest esse quasi generalis descriptio infidelitatis, quæ tametsi per effectum detur, non potest aut clarius aut brevius tradi. Et declaratur breviter primo ex ipsa voce; nam est quasi privativa, et ideo absolute dicta significat carentiam veræ fidei; talis autem carentia omnino excludit fidem. Secundo, ex ipsamet ratione dubitandi posita; nam propterea ignorantia culpabilis fidei, quæ in homine fideli esse potest, non est in-

fidelitas, quia simul esse potest cum vera fide, et ideo non constituit hominem infidelem, neque illum ab Ecclesia excludit; ergo e contrario de ratione infidelitatis est, ut hunc habeat effectum, et sine illo nunquam potest rationem infidelitatis attingere; cum illo autem jam erit infidelitas, et hominem infidelem constituit, et ab Ecclesia apud Deum illum excludit.

3. *Prima divisio infidelitatis.* — Oportet autem advertere duobus modis posse hoc peccatum infidelitatis ita consummari, ut prædictum gradum attingat, potestque hæc esse prima divisio infidelitatis. Unus modus excludendi fidem dici potest materialis, alter formalis, seu unus ex parte materiæ, et alter ex parte objecti formalis. Priori modo invenitur infidelitas in eo qui totam fidei materiam ignorat, etiamsi nihil de prima veritate aut de divina revelatione audierit; ille enim formaliter non potest dici recedere a prima veritate, aut illi discredere, cum ei non sit proposita; et nihilominus, quia tanta est ignorantia, ut omnino fidem excludat, illa est vera infidelitas. Unde si attente res consideretur, hoc peccatum, quantum ad modum formalem suum, et quantum ad speciem malitiæ, non differt ab illo peccato ignorantia vincibilis vel erroris, quod potest esse in homine fideli, sed differt quoad totalem vel partialem materiam, et hoc satis est ut ab uno excludat fidem primæ veritatis, et non ab alio. Posterior modus infidelitatis contingit, quando quis habens sufficientem notitiam propositionis et revelationis fidei, ab ejusmodi fidei veritate discedit. Nam qui sic delinquit, etiamsi in una tantum parte vel propositione fidei discedat, infidelitatem committit, et omnino fidem amittit, quia nihil potest credere ex testimonio primæ veritatis, et ita hoc peccatum longe differt ab ignorantia fidei, quæ in homine fideli esse potest; atque eadem est prima et præcipua differentia inter hos duos modos infidelitatis.

4. *Quæ sit infidelitas negativa, quæ privativa.* — Potest autem alia differentia obiter notari. Nam hic posterior modus infidelitatis nunquam contingit sine peccato, quia nunquam est sine sufficienti advertentia et voluntate. Prior autem modus aliquando esse potest sine culpa. Unde distingui solet duplex infidelitas: una culpabilis, quæ solet vocari negativa; de qua an detur, postea dicemus; negati- tamen non potest quod sit possibilis, absolute

loquendo. Ratio autem est, quia hæc infidelitas excludit cognitionem; et ideo, si tanta sit carentia cognitionis, ut etiam voluntatem excludat, infidelitas continget sine peccato. Et ratio est clara, quia nec voluntarium esse potest sine aliqua cognitione, neque peccatum sine aliquo voluntario; hæc enim sunt principia nota in moralibus. Contingere autem potest ut aliqui, ignorantes totam fidem, habeant aliquam notitiam professionis seu prædicationis illius, et negligentes sint in quærenda et investiganda sufficienti propositione fidei, et ideo carentia eis sit voluntaria, et ad culpam imputetur; et hæc est propria infidelitas privativa, et quæ est peccatum. Quapropter, cum in assertionem dictum est infidelitatem esse peccatum, vel subintelligenda est conditio generalis et necessaria ad peccandum, scilicet, si sit voluntaria; vel intelligendum est esse peccatum ex se, et nisi excusatio impotentia intercedat.

5. *An infidelitas privativa peccatum commissionis sit, an omissionis.* — Ex resolutione hujus puncti oritur aliud necessario exponendum, scilicet, an hoc peccatum infidelitatis omissionis sit vel commissionis, vel utriusque modi; nam quod sit tantum ommissio, suaderi potest, quia consistit hoc peccatum in quadam ignorantia; at vero ignorantia consummatur in carentia cognitionis, quæ est quadam ommissio. Deinde infidelitas est peccatum oppositum affirmativo præcepto credendi; peccatum autem contra præceptum affirmativum est ommissio; ergo. In contrarium videtur esse D. Thomas 2. 2. quæstione 10, articulo 1; indicat enim infidelitatem in sola commissione consistere; distinguens enim infidelitatem secundum negationem, et secundum contrarietatem, addit hanc posteriorem esse quando aliquis repugnat auditui fidei; et in hoc, inquit, proprie perficitur ratio infidelitatis, et secundum hoc infidelitas est peccatum; at vero resistere auditui fidei ommissio est. Idem indicat Cajetanus, in art. 3, dum ait infidelitatem consistere in dissensu contrario fidei, et adjungit omnes infideles falsam opinionem de Deo habere, quod ad commissionem pertinet. Ratione item suaderi potest, quia ommissio, quæ respectu fidei mala esse potest, solum excludit exercitium fidei; hæc autem non est infidelitas, nam hoc peccatum etiam in homine fideli esse potest; ergo non est peccatum infidelitatis, donec concipiatur error contra fidem; tale vero peccatum commissionis est.

6. *Infidelitatis peccatum, et omissione, et commissione committi potest.* — Dicendum nihilominus est infidelitatis peccatum, et omissionis et commissionis esse posse. Probari potest primo ex distinctione Aristotelis, primo Posteriorum, text. 37, de duplici ignorantia, negationis, scilicet, et pravæ dispositionis, quarum prima similis est omissioni, quia per se actum non requirit; secunda vero similis est commissioni, quia in actu contrario consistit; at vero infidelitas potest utroque modo haberi, scilicet, vel ignorando tantum, vel errando; ergo priori modo est ommissio, et secundo est commissio. Secundo declaratur a priori et ex propriis, quia præceptum fidei duplex est, ut supra vidimus, scilicet affirmativum, audiendi et credendi; et negativum, non discedendi a fide, nec credendi aliquid contrarium revelatis: infidelitas vero contrahi potest ad unum et aliud præceptum; ergo potest contrahi per omissionem et commissionem. Probatum consequentia, quia transgressio præcepti affirmativi est ommissio, negativi autem commissio. Denique explicatur, et confirmatur in hunc modum: nam duobus modis potest quis resistere auditui fidei scilicet vel nolendo audire, vel nolendo audita credere, et utroque modo potest contrahi infidelitas, ut ex dictis patet; prior autem modus per se pertinet ad omissionem; secundus vero ad commissionem.

7. *Infidelitas privativa ad peccatum omissionis per se primo spectat.* — Ut autem hoc melius intelligatur, simulque alios modos peccandi in hoc genere explicemus, supponenda est distinctio proxime data de duplici infidelitate, una privativa, et altera contraria, quarum prima invenitur in his hominibus quibus vera fides nondum est sufficienter proposita. Secunda vero in illis infidelibus reperitur, qui post sufficientem propositionem fidei illi resistunt. Dico igitur prius genus infidelitatis, per se loquendo, esse peccatum omissionis, quia proxime opponitur præcepto audiendi fidem, et per solam negligentiam, seu voluntariam carentiam cognitionis fidei sufficienter committitur. Contingit autem cum hac ignorantia conjungi errores contra veritates fidei vel supernaturalis, vel etiam naturalis; imo nunquam hujusmodi errores ab illa ignorantia separantur. Et quoad hanc partem, illud peccatum est commissionis vel contra fidem, vel etiam contra rationem naturalem, quia consistit in actu indebite vel negligenter facto, quod satis est ad commissionem; quia vero tota malitia istius actus ex voluntaria igno-

rautia seu carentia cognitionis provenit, ideo malitia illius peccati formaliter in omissione consistere videtur, quamvis materialiter sit commissio.

8. *Infidelitas contraria quomodo ad peccatum commissionis spectet.*—Circa alterum vero modum infidelitatis, Cajetanus, dicta quæst. 10, artic. 2, tres modos peccandi distinguit. Primus modus est discrepandi, seu credendi falsa esse quæ proponuntur, aut credendi contraria esse vera. Secundus est nec credendi, nec discrepandi, sed quasi suspendendi omnem actum intellectus. Tertius modus est dubitandi; et subdistinguit hunc in tria membra, quæ vocat per opinionem, vel per suspensionem, vel neutraliter, ut ait. Primus modus principalis hujus infidelitatis a Cajetano propositus verissimus est et clarissimus, et in eo apertissime cernitur peccatum commissionis, et sine dubio in hoc genere peccati infidelitatis est maximum, quia valde directe primæ veritati opponitur. Secundum modum videtur Cajetanus proponere per modum omissionis, quia in illo non intercedit actus fidei contrarius, sed tantum carentia actus credendi præcepti; quomodo vero hoc intelligendum sit, statim dicam. In tertio autem modo difficilis mihi est divisio, quam Cajetanus adjungit, et distinctio illius a cæteris membris. Nam opinio quam primo loco ponit, esse potest aut de falsitate rei propositæ, vel quod contraria vera sit, et in hoc sensu hoc membrum coincidit cum primo modo peccandi per dissensum; nam hæreticus non aliter dissentit rebus fidei, quam opinando esse falsas, aut contrarias esse veras; et idem est de quolibet infideli, cui fides sufficienter proposita est; vel potest intelligi de opinione ejusdem veritatis propositæ, ut si quis illi assentiatur opinando, nondum tamen firmiter credendo; et talis opinio per se loquendo non est peccatum contra fidem, nam homo fidelis potest interdum assentiri rebus fidei per fidem humanam ex auctoritate hominum, et non propterea peccat; fides autem humana quædam opinio est. Neque necessarium est ut qui hujusmodi assensum habet, circa veritatem fidei dubitet, vel formidet de certitudine ejus, quia licet formido, quantum est ex parte formalis objecti, sit de ratione opinionis vel fidei humanæ, non tamen ex parte subjecti; unde potest aliquis ita assentiri nihil formidando, nec de incertitudine cogitando: quod si quis opinetur, ut etiam formaliter dubitet iudicando rem illam non esse veram, sed incertam,

aut dubiam, tunc jam habebit iudicium contrarium dogmatibus fidei, quia non solum est de fide, revelata esse vera, sed etiam esse certa et infallibilia; atque hac ratione hic modus opinandi seu dubitandi includit propositam infidelitatem per dissensum contrarium fidei, et ita reducitur ad primum modum infidelitatis Cajetani; atque idem est de suspitione, quam secundo loco posuit Cajetanus in hac subdivisione, quia, ut ex Tullio docuit divus Thomas 2. 2, quæst. 60, art. 3, suspicio nihil aliud est quam opinio mali ex levibus conjecturis. Unde in præsentia, suspicio in materia fidei erit etiam opinio falsitatis ex levibus conjecturis; talis ergo suspicio iudicium includit fidei contrarium, quia sine aliquo iudicio non est opinio; ergo etiam hic dubitandi modus includit dissensum contra fidem, ac proinde reducitur ad primum modum infidelitatis ab eodem auctore positum.

9. Denique tertius modus neutralis dubitationis videtur consistere in suspensione omnium assensus vel dissensus; nam tunc maxime dicitur intellectus neutraliter se habere. In hoc autem sensu coincidit hic modus cum secundo principalis divisionis, in quo dicebatur aliquis deficere a debita fide, quando neque credit neque discredet; nam hoc est (ut dixi) neutraliter se habere; hæc autem dispositio præcise spectata non videtur sufficere ad infidelitatem, neque ad dubitationem, quia potest quis suspendere actum circa illam materiam. Quapropter, nisi quis abstinere ab hujusmodi actu ex aliqua cogitatione incertitudinis vel dubitationis, non videtur illa dispositio sufficere ad propriam speciem infidelitatis. Quod si illa suspensio ex tali cogitatione proveniat, jam dubitatio non habetur sine aliquo actu veritati aut certitudini fidei contrario, quod sufficit ad positivam infidelitatem. Unde concludo omnem propriam infidelitatem, quæ post sufficientem fidei auditum committitur, esse peccatum commissionis includens virtute hoc iudicium, quod res sic proposita potest esse falsa.

10. *An infidelitas privativa et contraria sint peccata ejusdem speciei.*—Ex quo tandem breviter resolvi potest alia dubitatio hic occurrens, an infidelitas his duobus modis commissa, scilicet, omittendo et committendo, sit peccatum ejusdem speciei, vel diversæ. Et ratio dubitandi sumitur ex divo Thoma 1. 2, quæst. 72, art. 6, ubi simpliciter docet omissionem et commissionem esse peccata ejusdem speciei. Nihilominus assero in hac mate-

ria illa peccata esse specie diversa, sicut sunt in materia charitatis, non amare Deum tempore debito, vel odio habere illum, quia talia peccata manifeste habent distinctissimas deordinationes et malitias; ita enim est in præsentia: nam infidelitas, quæ est per solam omissionem, non opponitur directe formali objecto fidei, et veritati Dei, sicut opponitur infidelitas commissionis, quæ propterea infert injuriam longe majorem, et diversæ rationis; ille autem locus D. Thomæ habet suam difficultatem, quæ ad hunc locum non spectat, et ideo breviter dico intelligendum esse permissive, non universaliter, id est, omissionem et commissionem non includere semper specificam differentiam, non quod aliquando illam habere non possint; nam hoc etiam sumitur ex eodem D. Thoma 2. 2, quæst. 79, art. 2 et 3.

SECTIO II.

Quam grave sit infidelitatis peccatum.

1. *Status questionis.*—Non inquirimus an peccatum hoc eam gravitatem attingat, quæ ad peccatum mortale ex genere suo sufficiat; id enim tanquam manifestum supponimus, sicut proposuisse videtur Christus, cum dixit: *Qui non crediderit, jam iudicatus est*; et alibi: *Qui non crediderit, condemnabitur*, et ex dicendis a fortiori comprobabitur; inquirimus ergo inter peccata ex suo genere mortalia, quem gradum seu locum obtineat infidelitas quoad gravitatem suam: hoc autem a nobis potest duobus modis tractari aut explicari, scilicet, vel absolute rem ipsam in se spectando: vel comparete, conferendo vitium hoc cum peccatis, aliis virtutibus oppositis.

2. *Peccatum infidelitatis est unum ex gravissimis.*—*Peccatum infidelitatis maximum omnium est in nocimento quod infert.*—*Infidelitatis peccatum difficilius quam cætera curatur.*—Priori modo solum dicere possumus hoc peccatum ex genere suo esse unum ex gravissimis peccatis. In hoc conveniunt divus Thomas, et omnes, atque hoc significare voluit Augustinus, tractatu 85 in Joann., et libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, capite 3, cum dixit peccatum absolute dictum, quasi per antonomasiam pro peccato infidelitatis accipi, sic interpretans illud Joan. 15: *Si non venissem, etc., peccatum non haberent*; et illud cap. 16: *Arguet mundum de peccato*; hic vero modus significationis per

antonomasiam non solet usurpari, nisi quando res significata per nomen habet singularem excellentiam, vel excessum in ea ratione qua significatur per vocem; imo non solet dici nisi de eo quod est maximum in tali genere, quod aliqua ratione convenit huic peccato, ut jam explicabo. Secundo declaratur hæc gravitas a priori, quia virtus fidei, licet non sit maxima, est una ex præcipuis; ergo peccatum illi oppositum, ut est infidelitas, erit unum ex gravissimis, juxta regulam Aristotelis, 8 Ethicor., cap. 5, probatam a D. Thoma 1. 2, quæst. 73, art. 4, in moralibus illud esse pessimum, quod optimo contrariatur. Tertio, ab effectu declaratur ex nocentis quæ secum affert infidelitas; nam in hoc excedit omnia peccata; et ideo existimo in hoc esse antonomasiam fundatam. Primo, quia infidelitas radicatus evellit justitiam; nam, cum fides sit fundamentum justitiæ, quod alia peccata non auferunt, juxta definitionem Concilii Tridentini, sess. 6, illud destruit infidelitas expellendo fidem, ut idem Concilium tradit; et ita omnino privat hominem justitia a fundamentis ejus. Unde fit secundo quod notavit divus Thomas, 1 ad Timoth. 5, ut infidelitas constituat hominem in eo statu, in quo nihil Deo placitum facere possit, quia sine fide impossibile est placere Deo, non solum quoad personam, sed etiam quoad singulas actiones ejus, ut in superioribus declaravi; quod tanta exaggeratione solet tradere Augustinus, ut docere videatur nihil boni moralis posse facere infidelem, ut maxime videre licet libro 4 contra Julianum, cap. 3; sed id temperandum est, et nunc sufficit quod nihil facere potest infidelis quod apud Deum valeat, vel ad impetrandum, vel ad aliquo modo merendum. Unde fit tertio ut hoc peccatum difficilius curetur quam cætera; quia cætera peccata relinquunt fidem, per quam potest homo aliquid impetrare, quo tandem ad meliorem mentem redeat; nam, ut est vulgare apud Augustinum, epist. 105, et alibi: *Fides impetrat quod lex impetrat*. Infidelitas autem cum tollat fidem, tollit omne principium quasi intrinsecum obtinendi auxilium et remedium contra peccata. Quarto denique, sicut fides est radix cæterarum virtutum, ita infidelitas infinita secum affert vitia, præsertim contra Deum, ut irreligiositatem, superstitionem, ingratitude, et similia: his ergo modis potest gravitas hujus peccati absolute declarari.

3. *Infidelitatem odium Dei excedit in ra-*